

فصل پنجم

در جنحه و جنایت نسبت بمأمور دولت

مبحث اول

تمرد نسبت بمأمور دولت

ماده ۱۶۰ - هرگونه حمله یا مقاومتی که با اقدام عملی بطور تجری نسبت بمأمورین دولت در حین انجام وظیفه آنها بعمل آید تمرد محسوب میشود و مجازات آن از قرار ذیل :

- ۱ - هرگاه متمرّد در حین اقدام دست باسلحه کند به حبس مجرد از ۲ الی ۶ سال
  - ۲ - هرگاه متمرّد مسلح بوده ولی دست باسلحه نکند بحبس تأدیبی از چهار ماه تا دو سال -
  - ۳ - هرگاه متمرّد غیر مسلح باشد بحبس تأدیبی از سه ماه الی یکسال محکوم خواهد شد .
- برای پیدا شدن جرم تمرد و مقاومت با مأمور دولت وجود پنج رکن لازم است :

- ۱ - حمله و مقاومت بطور تجری باشد .
- ۲ - با اقدام عملی باشد .
- ۳ - مجنی علیه مأمور دولت باشد .
- ۴ - مأموریت او مطابق قانون و بنا بر نظامات دولتی باشد .
- ۵ - مرتکب کسی باشد که مأموریت مأمور بر علیه او جرا میشود .

رکن اول

حمله و مقاومت بطور تجری

از قید کلمه بطور تجری مندرجه در ماده ۱۶۰ مفهوم میگردد که حمله و مقاومت بایستی بطور تجری باشد . ممکن است حمله و مقاومت وجود پیدا کند ولی تجری در بین نباشد مثلاً مأمور دولتی که برای انجام مأموریت بر علیه آشنایان خود بمحلی میرود دوستان او بطور شوخی از کمین گاه خارج شده و بطور مزاح بر او هجوم

میآورند این عمل رکن اول جرم را تشکیل نمیدهد و از قید کلمه تجری رکن اول ایجاد میگردد .

رکن دوم

با اقدام عملی

از عبارت (با اقدام عملی) مندرجه در ماده مزبوره استنباط میشود که حمله و مقاومت لفظی مشمول ماده ۱۶۰ نخواهد بود مثلاً مأمور اجراء عدلیه برای توقیف اموال محکوم علیه بمنزل او رفته محکوم علیه زباناً امتناع از انجام دستور مأمور اجرا نموده و بگوید نمیگذارم اموال را توقیف کنید ولی هیچگونه عملی مرتکب نشود عبارت اخیری عملاً جلوگیری از مأمور اجرا ننماید مقاومت لفظی واقع شده ولی مقاومت عملی نیست صرف عبارت اظهار شده از طرف محکوم علیه رکن دوم جرم را اجرا نمینماید .

رکن سوم

مجنی علیه مأمور دولت باشد

از عبارت نسبت بمأمورین دولت مندرجه در ماده ۱۶۰ رکن سوم استنباط و معلوم میشود که بایستی مجنی علیه مأمور دولت باشد بنابراین اگر مأمور دولت نبود یعنی مأمور دولت برای انجام وظیفه بخارج شهر رفته و به نوکر شخصی خود دستور میدهد که برود فلانی شخص محکوم علیه یا مؤدی مالیاتی را نزد او حاضر نماید مؤدی مالیات یا محکوم علیه از حضور نزد مأمور دولت استنکاف نموده نوکر مأمور دولت که جبراً میخواهد او را نزد مأمور دولت ببرد با او مقاومت عملی میشود این عمل رکن سوم جرم را ایجاد نمیکند زیرا نوکر مستخدم دولت مأموریتی از طرف دولت بر سر ای جلب محکوم علیه و یا حاضر نمودن مؤدی مالیاتی نزد مأمور مالیه نبوده - بطوریکه در باب رشوه مأمورین دولت توصیف شدند مأمورین مزبور بایستی دارای شرایط سابق الذکر و منطبق با مواد قانونی و تعریفیکه از مأمور دولت شده باشند .

رکن چهارم

مأموریت او مطابق قانون باشد

از عبارت مأمورین دولت و انجام وظیفه مندرجه در ماده فوق الذکر استنباط میشود که مأمور دولت طبق قانون موظف بانجام آن امر باشد مثلاً یک نفر مأمور غیر قضائی که حکم تخلیه خانه عالی را میدهد و حکم میکند که بایستی خانه عالی تخلیه و بتصرف تقی داده شود خود او یا مأمور او برای تخلیه خانه بخانه عالی رفته و میخواهد خانه را خالی کند عالی صاحب خانه از اجرای این حکم مستنکف و بسا مأمور مزبور مقاومت نموده و نمیکندارد خانه او را خالی نمایند و حمله یا مقاومت بطور نجرى هم مینماید - چون مأمور مزبور حق اصدار چنین حکمی را نداشته مقاومت با او دفاع از مال محسوب و جرم مندرجه از ماده مزبوره ایجاد نمی شود.

رکن پنجم

مرتکب شخصی باشد که مأموریت مأمور

بر علیه او باشد

از مجموع عبارت ماده ۱۶۰ و کلمه درحین انجام وظیفه فهمیده میشود که مرتکب بایستی شخصی باشد که مأموریت مأمور مستقیماً یا من غیر مستقیم بر علیه او اجرا گردد مثلاً مأمور جلب بخانه مجلوب مراجعه و میخواهد شخصی را جلب نماید عیال مجلوب با او اظهار میکند مجلوب در خانه نیست در نتیجه گفتگو و مشاجره ای بین مأمور و عیال مجلوب واقع میگردد و عیال مجلوب مقاومتی با مأمور مینماید این عمل رکن پنجم جرم را ایجاد نمیکند زیرا مأمور بر علیه زن مجلوب مأموریتی نداشته تا مقاومت عیال او رکن پنجم را ایجاد نماید و از قید کلمه درحین انجام وظیفه فهمیده می شود که مأمور بایستی مأموریت او بر علیه مجنی علیه باشد باضافه خود او هم درحین انجام وظیفه باشد مثلاً پاسبانی در روز راحتی خود در خانه نشسته همسایه او با دیگری نزاع مینماید احد از متنازعين به پاسبان مزبور مراجعه پاسبان میخواهد طرف او را بشهربانی جلب نماید طرف مزبور از رفتن بشهربانی امتناع و با پاسبان مقاومت میکند این مقاومت

نیز چون درحین انجام وظیفه به پاسبان نبوده جرم مندرجه در ماده ۱۶۰ را ایجاد نمیکند زیرا پاسبان در روز راحتی موظف بانجام وظیفه نبوده است تا اقدام او انجام وظیفه محسوب و مقاومت با او مقاومت درحین انجام وظیفه باشد هرگاه متمرّد درحین اقدام دست باسلاحه کند مقصود از کلمه درحین اقدام درحین اقدام متمرّد است مثلاً اگر متمرّدی که در کمین صید شکار نشسته و میخواهد شکاری را با تیر بزند مأمور دولت احضاریه برای او برود و میخواهد بر اویت او برساند متهم به او بگوید فعلاً صبر کن تا من عمل شکاری خود را انجام بدهم و بلافاصله دست باسلاحه کرده و شکار مزبور را هدف قرار میدهد این دست زدن به اسلحه و استعمال آن در حین اقدام متمرّد نبوده تا جرم مندرجه در قسمت ۱ را ایجاد نماید ۲ هرگاه متمرّد سلاح بوده و این دست به اسلحه نکند مقصود مقنن از عبارت داشتن اسلحه متهم آن نیست که صرف بودن اسلحه همراه متهم جرم مندرجه در قسمت ۲ را ایجاد کند بلکه مقصود آن است که اسلحه برای مقاومت با مأمور دولت همراه مرتکب باشد مثلاً شخصی که با تفنگ شکاری برای شکار می رود مأمور دولت در بین راه جلو او را گرفته و باو تکلیف میکند که این احضاریه را رویت کن که بایستی در ظرف ۲۴ ساعت در شعبه استنطاق حاضر شود شکارچی مزبور در جواب او میگوید محل اقامت من شهر است احضاریه را بمنزل من بیاورید چون فعلاً عازم شکار هستم ممکن است در ظرف ۲۴ ساعت نتوانم بشهر مراجعت کنم مأمور مزبور قانع نشد و از رفتن او جلوگیری و یقه او را میکشید شکارچی مزبور به زیر دست مأمور زده یقه خود را از دست او خلاص و فرار نموده بطرف شکار می رود این عمل جرم مندرج در قسمت ۲ را ایجاد نمیکند با اینکه متمرّد دارای اسلحه بوده و بالنتیجه بطوریکه گفته شد شرط سلاح بودن در قسمت ۱ و ۲ سلاح بودن بر علیه مأمور دولت است نه صرف داشتن اسلحه مثال دیگر مأمور ارتش که با اسلحه مأمور است وظیفه را انجام دهد و با پاسبان شهربانی که از طرف اداره متبوعه خود مأمور شده است با اسلحه به محلی برود در بین راه مصادف با مأمور دیگر دولت میشود که آن مأمور موظف است مأموریت خود

رؤسا و اعضاء انجمن های شهرداری و هیئت منصفه و مصدقین محاکم تجارت و مستخدمین انجمن های مزبور در ضمن مواد ۱۶۳ تا ۱۶۵ بیش بینی شده و نیز مقننین ایران برای خیانت اشخاص فوق در ضمن ماده ۱۶۶ صدمات بدنی وارده بر آنها را از جرائم جنائی تلقی نموده و برای مرتکبین آن حبس مجرد از دو سال الی پنج سال تعیین نموده .

بطوریکه در قتل و شروع به آن بعداً ملاحظه خواهید فرمود با اینکه تهیه مقدمات جزئیه و تصمیم بقتل شروع بجرم قتل محسوب نیست در صورتیکه تهیه مقدمات جزئیه و تصمیم بقدر بر علیه یکی از اشخاص فوق الذکر باشد عمل مزبور طبق ماده فوق الذکر جرم جنائی را تشکیل میدهد و مستقلاً جرم علیحده است کذا ارتباطی با اواد شروع بجرم ندارد. از عبارت چه در حین اجراء مأموریت و چه به سبب آن مندرج در ماده ۱۶۲ استنباط میشود که اگر کسی در خارج از محل مأموریت اشخاص مزبور عبارت توهین آوری نسبت به آنها ادا کند که گوینده عبارت مزبور سابقا کاری در نزد اشخاص مزبور داشته و آن کار بر خلاف میل او تمام شده توهین مزبور بسبب انجام وظیفه محسوب و گوینده آن قابل تعقیب جزائی است با اضافه اشاره توهین آور نسبت باشخاص مزبور جرم بوده با اینکه در هیچیک از قوانین مجازاتی دنیا اشاره توهین آور نسبت باشخاص جرم نیست ولی مقننین دنیا برای صیانت مأمورین دولت از هرگونه تعرض و حمله اشاره به آنها را جرم تلقی و مجازاتی برای فاعل آن بیش بینی نموده اند .

فصل ششم در اجتماع و مواضعه برای ارتکاب جرائم ماده ۱۶۸ هرگاه در نفر یا بیشتر اجتماع و مواضعه نمایند که جنحه یا جنایتی بر ضد امنیت خارجی یا داخلی مملکت یا بر ضد اساس حکومت ملی و آزادی یا بر ضد اعراض یا نفوس یا اموال مردم مرتکب شوند یا وسایل ارتکاب آرا فراهم نمایند بقرار ذیل محکوم خواهند شد .

۱ - اگر اجتماع و مواضعه برای ارتکاب جنحه باشد مرتکب از هشت روز تا سه ماه بحبس تادیبی محکوم میشود .
۲ - اگر اجتماع و مواضعه برای ارتکاب جنایت بر ضد نوامیس یا نفوس یا اموال باشد مرتکب بحبس تادیبی از سه ماه تا یکسال محکوم خواهد شد .

را نسبت بمأمور مسلح دولت انجام دهد مثلاً مأمور احضار عدلیه ورقه عرض حال حقوقی را میخواهد بآنها ابلاغ کند مأمورین مسلح دولت با مأمور غیر مسلح دولت مقاومت کرده و تمرد از انجام دستور او میکنند این تمرد با اینکه متمرد مسلح هم بوده است منطبق با جرائم مندرجه در قسمت ۱ و ۲ ماده فوق الذکر نیست ولی همینکه مأمور مسلح برای مقاومت با مأمور غیر مسلح دست به اسلحه نمود جرم مزبور ایجاد میشود زیرا بر عمل او صادق است که اسلحه خود را بر علیه مأمور دولت استعمال نموده -

مبحث دوم در هتاک حرمت

نسبت به نمایندگان ملت و مأمورین دولت

ماده ۱۶۲ - هر کس نسبت به یکی از مستخدمین دولت یا اعضاء دیوان محاسبات چه در حین اجراء مأموریت چه بسبب آن به اشاره یا قول یا تهدید و غیره اهانت کند به حبس تادیبی از ۸ روز تا یکسال محکوم خواهد شد الی آخر: اینک مقننین در ماده ۱۶۲ اعضاء دیوان محاسبات را در عرض مستخدمین دولت قرار داده برای آن است که که ممکن است اعضاء دیوان محاسبات مستخدم دولت نباشند زیرا مطابق اصل صد و یکم متمم قانون اساسی تعیین اعضاء دیوان محاسبات با مجلس شورای ملی است و ممکن است بر حسب پیشنهاد دولت و تصویب مجلس شورای ملی چند نفر از اشخاص غیر مستخدم دولت مأمور دیوان محاسبات بشوند و فرض آن است که اعضاء مزبور افتخار عضویت دیوان محاسبات را قبول نموده و برای مدت معینی از طرف مجلس شورای ملی انتخاب شوند چنانچه کلمه اعضاء دیوان محاسبات در ماده مزبور ذکر نمیشود و شخصی به آنها به اشاره یا قول در حین انجام وظیفه یا بسبب آن اهانتی میکرد جرم مزبور ایجاد نمیکردید و ممکن بود از هرگونه مجازات معاف شود مقننین ایران چون این اشخاص برای مملکت خدمتی انجام میدهند و از طرفی هم حقوق و دست مزدی بآنها داده نمیشود توهین به آنها را نیز جرم دانسته و جزئیاتی برای آنها در مقابل سایر اشخاص قائل شده همین امر مزیت در ضمن ماده مزبوره برای وزیر یا معاون وزارت خانه و محاکم و ادارات و اعضاء آنها پیش بینی شده و نیز برای نمایندگان ملت و

۳ - اگر اجتماع و مواضعه برای ارتکاب جنایت بر ضد امنیت داخلی مملکت یا بر ضد اساس حکومت ملی و آزادی باشد مرتکب محکوم بحبس تأدیبی از شش ماه تا دو سال یا باقامت اجباری از یکسال تا سه سال خواهد بود.

۴ - اگر اجتماع و مواضعه برای ارتکاب جنایت بر ضد امنیت خارجی مملکت باشد مرتکب بحبس مجرد از دو تا پنج سال محکوم خواهد شد.

ماده مزبوره مفاداً از ماده ۳۷۵ قانون مجازات عمومی فرانسه نقل شده مقننین ایران در ضمن چهار فقره ذیل ماده مزبوره فرقی بین جرائم متعدده مذکور در آن ماده قائل شده است برای اینکه اگر اجتماع و مواضعه برای ارتکاب جنحه باشد مجازات آن عمل از هشت روز تا سه ماه و اگر برای ارتکاب جنایت باشد که جنایت مزبور بر ضد نوامیس یا نفوس یا اموال باشد مرتکبین بحبس تأدیبی از سه ماه تا یکسال و اگر اجتماع و مواضعه برای ارتکاب جنایت بر ضد امنیت داخلی مملکت یا بر ضد اساس حکومت و آزادی باشد مرتکب بحبس تأدیبی از شش ماه تا دو سال و یا به اقامت اجباری محکوم خواهد شد و اگر اجتماع و مواضعه بر ضد امنیت خارجی مملکت باشد مرتکب بحبس مجرد از دو تا پنج سال محکوم خواهد شد.

بنا بر این چهار فرض برای ماده ۱۶۸ فرض میشود که مجازات هر يك طبق ۱ الی ۴ ذیل ماده مزبور تصریح شده و بالتبع مجازات فقره ۱ الی ۳ مجازات جنحه و مجازات فقره ۴ مجازات جنائی است -

در ماده ۳۷۵ قانون مجازات عمومی فرانسه بجای عبارت (هرگاه دو نفر یا بیشتر اجتماع و یا مواضعه نمایند) عبارت [هرکس بکنفر یا بیشتر را تحریص بارتکاب جنحه یا جنایت بر ضد امنیت داخلی و خارجی الی آخر] و برای هر يك از فروض جنحه یا جنایت ماده مخصوص و مجازات خاصی تعیین نموده و فرقی که ماده ۳۷۵ قانون مجازات عمومی فرانسه با ماده ۱۶۸ قانون مجازات عمومی ما دارد آن است که اگر تحریص کنندنده در نتیجه تحریص او جرمی واقع شد تحریص کنندنده را بزرگ جرم

واقع شده فرض کرده و چنانچه جرمی واقع نشد نیز در هر يك از فرض مجازات خاصی برای آن ذکر نموده است . با آنکه قصد و فکر و مذاکرات بطور کلی جرم نیست مقننین دنیا برای صیانت امنیت داخلی و خارجی مملکت فکر و قصد و مذاکرات مضر به امنیت خارجی و داخلی مملکت را جرم دانسته و برای هر يك از آن ها مجازاتی تعیین نموده اند . همانطوریکه مقننین دنیا این سده محکم را برای امنیت داخلی و خارجی مملکت در نظر گرفته مقننین ایران نیز در ضمن ماده ۱۶۸ این موضوع را پیش بینی و برای مرتکبین فکر خلاف امنیت و یا قصد خلاف امنیت و مذاکرات خلاف امنیت که در آن قصد و فکر و مذاکره بین دو نفر یا بیشتر واقع و منتهی بمواضعه و اجتماع گردد جرم دانسته و برای هر يك از آنها مجازاتی تعیین و پیش بینی نموده است . پس شرط ایجاد جرم مزبور آن است که اولاً فکر سوء یا قصد سوء و مذاکره آنها که مضر به امنیت داخلی یا خارجی مملکت است بین دو نفر یا بیشتر باشد شرط دوم آن است که این دو نفر از آن موضوع مواضعه تبانی کرده باشند بنابراین لازمه مواضعه آن نیست که دو نفر یا بیشتر شروع به عملی هم کرده باشند - بلکه صرف قصد بر ضد امنیت داخلی یا خارجی مملکت وقتی که آن قصد بین دو نفر یا بیشتر مذاکره شد و بر آن قصد مواضعه کردند اعم از اینکه شروع به اقدام نموده یا ننموده باشند جرم مزبور موجود . گردد بنابراین اگر دو نفر قصد سوئی بر ضد امنیت داخلی یا خارجی و اعمال مندرجه در ماده ۱۶۸ نموده ولی بین آنها مواضعه بعمل نیامده و بالاخره تصمیمی بر آن قصد اتخاذ نکردند جرم مزبور واقع نمیگردد و نیز اگر این عمل را بکنفر به تنهایی مرتکب شود یعنی بکنفر قصد سوئی بر ضد امنیت داخلی یا خارجی مملکت نموده و بر قصد مزبور تصمیم بگیرد بدون اینکه با شخص دومی قصد خود را طرح نماید جرم مزبور ایجاد نشده و چون شروع بعمل هم نکرده است صرف قصد و تصمیم جرم محسوب نبوده و مجازاتی برای آن در ماده مزبور پیش بینی نشده است .

ماده ۳۷۵ قانون مجازات عمومی فرانسه تقریباً نیز همین مضمون را در برداشته و شارحین قانون مزبور نیز بدان اشاره نموده (لبوائفان ج ۱ فقره ۳۷۵) مشیرحسینی